

UZASADNIENIE WNIOSKU O POWOŁANIE STOWARZYSZENIA PRZYJACIÓŁ DĄBROWSZCZAKÓW ORAZ SZKICOWY ZARYS JEGO CELÓW I ZADAŃ

Mineły 62 lata od wybuchu wojny domowej w Hiszpanii, która przekształciła się w wojnę z międzynarodowym faszyzmem. Brały w niej udział, obok hiszpańskich faszystowskich rebeliantów, regularne wojska Niemiec Hitlera, Włoch Mussoliniego, Portugalii Salazara oraz zaciężne dywizje marokańskie. Republika Hiszpańska broniła swej suwerenności, demokracji i wolności. Wojna trwała blisko 3 lata. Były to tragiczne lata znamienne kapitulacją mocarstw zachodnich wobec agresywnych poczynań, planów i przygotowań do światowej wojny jawnie prowadzonych przez państwa „Osi” Berlin – Rzym i „Trójkąta” Berlin – Rzym – Tokio. Jedynie Madryt w tych latach stawiał czoło zbrojnej agresji faszyzmu, tylko Republika Hiszpańska broniła wolności i demokracji. Francja i W. Brytania za parawanem tzw. nieinterwencji faktycznie wspierały agresję faszyzmu blokując dostawy uzbrojenia do Republiki. Układ monachijski we wrześniu 1938 roku przypieczętował zgodę Francji i Anglii na rozbiór Czechosłowacji i w efekcie również na dalsze akty zaborczej agresji. Mimo tej tchórzliwej kapitulacji Republika Hiszpańska stawiała opór aż do kwietnia 1939 roku. Inspirowana przez W. Brytanię zdrada wkradła się do centralnego sztabu wojsk Republiki i ten spisek, a nie przewaga wojskowa, otworzył gen. Franco bramy Madrytu.

Republikę wspierała międzynarodowa solidarność o niespotykanym w historii rozmachu i zasięgu. Jej szczytowym wyrazem był napływ na pola bitew za Pirenejami ochotników z ponad 50 krajów. Ochotnicy z Polski i polscy emigranci z Francji, Belgii, USA i innych krajów stanowili ok. 13% ogólnej liczby żołnierzy Brygad Międzynarodowych. Był to udział *wyjątkowo wysoki*, zwłaszcza jeśli uwzględnić trudności i ryzyko nielegalnych wyjazdów ochotników z Polski. Wpłynęły na to głównie wyższa świadomość niebezpieczeństwa agresji faszyzmu w społeczeństwie polskim niż np. we Francji lub Anglii oraz zakorzeniona tradycja polskich walk ochotniczych pod zawołaniem „*Za wolność waszą i naszą*”. Batalion i Brygada im. gen. J. Dąbrowskiego, baterie im. gen. W. Wróblewskiego i Bartosza Głowackiego oraz polskie kompanie w innych brygadach rozstały się bohaterstwo i bojową sprawność Dąbrowszczaków. Passionaria nazwała ich *Bohaterami stu bitew*.

Mimo woli nasuwa się porównanie z innym udziałem Polaków w wojnie na ziemi hiszpańskiej. W latach 1808–1813 kilka tysięcy polskich żołnierzy – szwoleżerów, lansjerów i piechoty – walczyło w armiach Napoleona, które zdobywały Hiszpanię w długotrwałej okrutnej wojnie. Dramat polskich żołnierzy, świadomych charakteru tej wojny, opisał Żeromski w „*Popiołach*” i Wajda w filmie. Prawie 130 lat później polscy żołnierze znów znaleźli się na polach bitewnych za Pirenejami. Tym razem jako przyjaciele i obrońcy demokratycznej Republiki Hiszpańskiej. Tym razem spotkali się z niezwykle gościnnością i przyjaźnią. W ich jednostkach było coraz więcej Hiszpanów, zacieśniało się braterstwo broni. Dąbrowszczacy pokochali Hiszpanię i określali ją jako swoją drugą ojczyznę. Daleko od Polski Dąbrowszczacy dawali wyraz swej tęsknoty za krajem i patriotyzmu przekonani, że bronią Madrytu, aby uchronić Warszawę, że nad Ebro bronią Wisły, że zwycięstwo w Hiszpanii odsunie najazd na Polskę.

O historii polskich jednostek zbrojnych w latach 1808–1813 wiedzą dzieci w szkołach, powszechnie znana jest legenda o szarzy szwoleżerów na wąwóz Samosierra. Literatura i filmy spopularyzowały walkę Polaków przeciwko obrońcom Saragossy; przemilcza się natomiast dzieje bohaterskich walk Dąbrowszczaków w Madrycie, Aragonii, Kastylii, Andaluzji, Katalonii i innych regionach Hiszpanii. Niejedną zdobywali Samosierrę i w niejednej krwawili Saragossie. Zapisali też piękne karty męstwa, ofiarności i umiejętności żołnierskich i partyzanckich w II wojnie światowej. W polskich środkach przekazu ukazuje się wiele tendencyjnych i wprost oszczerczych wypowiedzi o roli i walce Dąbrowszczaków. W Sejmie przez kilka lat debatowano nad odebraniem Dąbrowszczakom

uprawnień kombatanckich. Słabe odbicie znalazły romantyczne dzieje walk Polaków za Pirenejami i niezwykle nieraz ich losy w II wojnie światowej w prozie i poezji, w pracach historycznych, w teatrze i filmie. Kontynuowane są próby wymazania czynu zbrojnego Polaków w Hiszpanii w latach 1936–1939 z kart historii i z pamięci narodu. Dzieje się to także teraz, gdy dekret króla Hiszpanii stwierdza, że ochotnicy Brygad Międzynarodowych bronili w Hiszpanii wolności i demokracji i zasłużyli sobie na wdzięczność całego narodu, której najlepszym sposobem wyrażenia jest przyznanie im obywatelstwa Hiszpanii.

W Polsce żyje dziś już tylko ok. 50 Dąbrowszczaków. Niezadług nie pozostanie wśród żywych żaden uczestnik walk „*Za wolność waszą i naszą*”. Najwyższy to czas, by upamiętnieniem losów i czynów Dąbrowszczaków zajęli się przyjaciele, sympatycy i członkowie rodzin polskich ochotników Brygad Międzynarodowych. Czas najwyższy upowszechnić prawdę o jednym z najpiękniejszych epizodów w historii polskich walk „*Za wolność waszą i naszą*”, o politycznym i militarnym znaczeniu wojny hiszpańskiej 1936–1938, o losach tysięcy ochotników, o ich bohaterstwie i mołojcejskiej sławie.

Cele i zadania projektowanego stowarzyszenia określi zjazd założycielski w dokumencie programowym. Wstępnie można przedstawić szkicowy zarys jego celów i zadań:

1. Starania o wzbogacenie i wykorzystanie materiałów archiwalnych zawartych w Archiwum Akt Nowych, Muzeum Niepodległości, Wojskowym Instytucie Historycznym i w Muzeum Wojska Polskiego.
2. Inspirowanie prac historycznych poświęconych dziejom Dąbrowszczaków i wojnie hiszpańskiej; podejmowanie tej tematyki w pracach magisterskich i doktoranckich.
3. Kwerenda adresów rodzin Dąbrowszczaków, którzy polegli w Hiszpanii i w toku II wojny światowej, nawiązanie z nimi kontaktów w celu uzyskania informacji życiorysowych i materiałów archiwalnych.
4. Organizowanie spotkań, konferencji, seminariów poświęconych problemom wojny hiszpańskiej i udziałowi w niej Dąbrowszczaków. Oddziaływanie na media i przygotowanie materiałów dla prasy, radia i telewizji oraz organizowanie wystaw fotograficznych, plakatów, książek i prasy nawiązujących do walk w Hiszpanii i czynu zbrojnego Dąbrowszczaków.
5. Współpraca z Towarzystwem Polsko-Hiszpańskim w krzewieniu wiedzy o kulturze, sztuce i bogatej historii Hiszpanii.
6. Współpraca ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Brygad Międzynarodowych i z Centralnym Archiwum Brygad Międzynarodowych w Hiszpanii.
7. Przyjazne kontakty z istniejącymi już lub powoływanymi obecnie podobnymi stowarzyszeniami w Niemczech, W. Brytanii, USA i innych krajach.
8. Powoływanie oddziałów regionalnych stowarzyszenia i zainteresowanie władz lokalnych potrzebą upamiętnienia Dąbrowszczaków wywodzących się z ich terenu, gromadzenie informacji o ich losach itp.
9. Przygotowanie i realizacja programów obchodów rocznicowych (pożegnanie Brygad Międzynarodowych przez najwyższe władze Republiki Hiszpańskiej 28 października 1938 roku i powrót polskich ochotników do szeregów Armii Ludowej Hiszpanii w styczniu 1939 roku, 65. rocznicę wybuchu wojny w Hiszpanii w 2001 roku i inne rocznice).

**ZWIĄZEK KOMBATANTÓW RF
I b. WIĘZNIÓW POLITYCZNYCH**

**Krajowa Rada Środowiskowa Weteranów Walk w Hiszpanii
1936–1939, 00-461 Warszawa, Al. Ujazdowskie 6a**